

gifter krævede nye Indtægter, fandt man det rimeligt, at »alle fortrinligen frugtbringende Næringsgrene« maatte yde et forholdsmæssigt Bidrag. Det var en Tonnageskat, der skulde svares af alle Ladninger, som førtes langvejs fra eller til Landet, og den gjaldt ikke alene danske Skibe, men ogsaa fremmede, der førte Ladninger til den danske Stat. Afgiften var højere og lavere i Forhold til Rejsens Længde og varierede mellem 32 og 80 β pr. Kommercelæst. Det giver et godt Billede af Handelens Omfang, naar man hører, at denne Skat i 1805 indbragte ikke mindre end 166000 Rdl.

Naar man til Slut tilføjer, at ogsaa Datidens jævne Befolkning i høj Grad led under den almindelige Fordyrelse af alle Varer, og Husmødrene den Gang som nu klagede over, at Priserne var steget til det tredobbelte, maa det unægtelig siges, at Tiden den Gang og nu — under beslægtede ydre Forhold — frembyder talrige Lighedspunkter. Den Gang tog den gyldne Tid i 1807 en Ende med Forskrækkelse. Paa dette Punkt ophører forhaabentlig Ligheden.

STATENS AVISSAMLING I AARHUS.

Af EJLER HAUGSTED.

EFTER Lov af 2. Maj 1902 om offentlige Bibliotekers Ret til Frieksemplarer af Tryksager modtager Staten 4 Eksemplarer af enhver i Kongeriget udkommende Avis. Disse Aviser, der sendes i Halvaarsleveringer, fordeles paa følgende Maade: Det kongelige Bibliotek modtager to Eksemplarer af *alle* Aviser, hvoraf det ene indbindes og er tilgængeligt for Publikum paa Læsesalen, mens det andet indpakkes og opmagasineres. Universitetsbiblioteket modtager eet Eksemplar af de københavnske Aviser (indbundet, tilgængeligt); Landsarkiverne modtager eet Eksemplar af Provinsaviserne (indbundet, tilgængeligt); (i Kø-

benhavn opbevares Aviserne fra Sjælland, Lolland-Falster, Bornholm, i Odense Aviserne fra Fyn og Smaaøerne, i Viborg Aviserne fra Nørrejylland); Statsbiblioteket modtager eet Eksemplar af alle Kongerigets Aviser (uindbundet, næsten utilgængeligt).

Fra 1821 til 1902 blev der afleveret 3 Eksemplarer, hvoraf det ene opbevares indbundet og tilgængeligt paa det kongelige Bibliotek, det andet er fordelt mellem Universitetsbiblioteket og Landsarkiverne paa samme Maade som Afleveringen efter 1902, mens det tredje (det kgl. Biblioteks Dublet) ligger uindbundet og utilgængeligt i Statsbiblioteket i Aarhus.

Fra 1783 til 1821 blev der afleveret 2 Eksemplarer til det kgl. Bibliotek.

Statens Pligteksemplarer af Aviser er altsaa for Øjeblikket fordelt paa følgende Maade: Det kongelige Bibliotek opbevarer eet indbundet Eksemplar af alle danske Aviser — der er dog ikke faa Huller for de ældres Vedkommende — samt et Dublet-eksemplar af Aviser udkomne efter 1902. Universitetsbiblioteket huser alle københavnske Aviser fra 1821 til 1915 og spredte Aargange af ældre Aviser — saavel fra København som fra Provinserne. Landsarkiverne har delt mellem sig alle Provinsaviser fra 1821 — helt fuldstændige er Rækkerne næppe før c. 1870 — og har desuden spredte Aargange af ældre Aviser. Statsbiblioteket har en fuldstændig Række af alle danske Aviser fra 1902, samt en stor Mængde Dubletter fra kgl. Bibliotek fra den ældre Tid. At denne Fordeling af Aviserne var uheldig, har man længe været klar over. Alle de Institutioner, der opbevarer Aviser — undtagen Universitetsbiblioteket — ønsker at faa Forholdene ændret. Det kongelige Bibliotek — der naturligvis som Nationalbibliotek maa bevare eet Eksemplar tilgængeligt — er ikke i Stand til fremtidig at skaffe Plads til Dubletten. Landsarkiverne har meget daarlig Plads til deres Aviser, og vil gerne afgive dem, da en Avissamling falder udenfor de naturlige Rammer for et Landsarkiv, og da det har vist sig, at Aviserne benyttes meget lidt. Og endelig Statsbiblioteket: Her kommer hvert Halvaar væltende ind i Huset hele Bjærge af Aviser, og der er hverken sørget for Penge til at indbinde dem for, for Personale

til at behandle dem og ekspedere dem, eller for Lokaler til at opbevare dem i; foruden den regelmæssige Aflevering er der fra Tid til anden kommen et Vogntog af Flyttevogne fyldte med Dubletter fra det kgl. Bibliotek. Nu er Lofter og Kældere stu- vet saa fulde, at der maa skaffes Plads uden for Biblioteket til den næste Aflevering.

Da Statsbiblioteket led haardst under den nuværende »Ord- ning«, er det kun rimeligt, at det har raabt højest om at faa den forandret. Ministeriet hørte Raabene og fik Forhandlinger sat i Gang mellem Repræsentanter for Ministeriet og Lederne af Bib- lioteker og Arkiver. Disse Forhandlinger har nu sat Frugt i den nylig vedtagne Lov om Statens Avissamling i Aarhus (stadfæstet 17. Maj 1916).

Naar den træder i Kraft vil Statens 4 Pligteksemplarer af Aviser blive fordelt paa følgende Maade: Det kgl. Bibliotek vil modtage eet Eks. af alle Landets Aviser, Universitetsbiblioteket vil modtage eet Eks. af alle københavnske Aviser, Statens Avis- samling i Aarhus vil modtage to Eks. af alle i København ud- kommende og tre Eks. af alle udenfor København udkommende Aviser (altsaa kgl. Biblioteks Dubleteks. og Statsbibliotekets Eks. af alle Aviser samt Landsarkivernes Eks. af Aviser udkom- mende udenfor København). — Fremdeles vil det kgl. Bibliotek afgive til den ny Samling alle sine Avisdubletter (fra 1902 til Dato) og Landsarkiverne og Statsbiblioteket alle de til disse Instituti- oner hidtil afleverede Aviser.

Der vil altsaa i Statens Avissamling i Aarhus blive opbeva- ret ikke mindre end tre Eksemplarer af alle Provinsaviser og to Eksemplarer af de københavnske efter 1902. Fra Tiden 1821— 1902 to Eksemplarer af Provinsaviserne og eet af de køben- havnske; for den ældre Tid er Rækkerne vistnok temmelig hullede. Fra Tiden 1783—1821 vil der kun findes spredte Aar- gange.

Det er Meningen, at det ene af disse Eksemplarer skal indbindes og være til Publikums Raadighed til Benyttelse paa Avissamlingens Læsesal (Forsendelse af Aviser til Udlaan skal ikke finde Sted). De andre Eksemplarer skal opmagasineres i

Orden, indpakkede i tykt Papir mellem Papskiver — saaledes, at de er beskyttede mod Lysets Indvirkning, — de skal danne Reserve for Brugseksemplarerne i kgl. Bibliotek og her. Hvis et Avisnummer gaar i Stykker ved megen Brug eller smuldrer hen vil det kunne erstattes fra denne Reservebeholdning.

Det er klart, at der behøves meget rummelige Lokaler til at opbevare denne uhyre store og stærkt voksende Samling, (Vægten af de Aviser, der skal flyttes ind, er beregnet til c. 250,000 Kilo). Det vilde blive meget dyrt under de nuværende Forhold at opføre en Bygning, der kunde være brugelig i en nogenlunde lang Aarrække, c. 30 Aar. Man maa derfor paa Statskassens eller Skatteborgernes Vegne glæde sig over, at det er lykkedes at købe en rummelig og velegnet Bygning for en rimelig Sum.

Ved Statens Erhvervelse af den tidligere Fodfolkskaserne i Aarhus har Undervisningsministeriet til Brug for Avissamlingen overtaget Depotbygningen og Bøssemagerboligen for en Sum af 80,000 Kr., og det er af Bygningsinspektør Kampmann (i 1915) beregnet, at Omdannelsen af de to Bygninger til deres fremtidige Brug og Opførelsen af en lukket Forbindelsesgang vil koste 21,800 Kr. — Hvis denne Beregning holder Stik, hvad den vel næppe gør, vil begge Bygninger med fast Inventar (Reoler o. s. v.) komme til at staa Staten i lidt over 100,000 Kroner.

Depotbygningen, der tænkes anvendt udelukkende til Opbevaring af Aviser, er en meget anelig Bygning (c. 45 m lang, c. 10 m bred og c. 17 m høj til Rygningen). Det er Meningen, at den skal deles i 4 Etager ($2\frac{3}{4}$ m høje). I hver af disse kan der anbringes 17 Reoler, der stilles vinkelret paa Husets Langvæg. Det er beregnet, at der vil blive over 3000 m disponibel Avishylde, og at den Avismasse, der tænkes anbragt her, vil fylde godt Halvdelen. Hvis Avisernes Antal og Omfang ikke vokser alt for urimeligt, vil der inden for dette Hus være Plads til Tilvæksten i 20—30 Aar. Hvis man til den Tid skønner, at det er nødvendigt her at opbevare tre Eksemplarer af alle Provinsaviser og to Eksemplarer af de københavnske, maa der

bygges til, og det er der god Plads til paa Grunden. Hvis man i Mellemtiden har funden en eller anden Anvendelse for det ene Eksemplar, eller man i Modsætning til nu mener, at det ene Eksemplar er overflødigt, vil Bygningen kunne slaa til meget længere.

Ved en overdækket Gang vil denne Bygning staa i Forbindelse med Bøssemagerhuset, en beskeden Bygning (20 m lang, 10 m bred og 11 m høj til Rygningen) delt i en høj Kælder, Stue og Kvist. I Kælderen skal der være Magasin for de halv-aarlige Afleveringer af Aviser, i Stueetagen Bogbinderværksted, Paplager og en lille Læsestue ($4 \times 6\frac{1}{2}$ m). I Kvistetagen indrettes Bolig til Avisforvalteren.

Naar de to Bygninger er indrettede paa denne Maade, kan man begynde at flytte Aviserne ind. Landsarkivernes indbundne Eksemplarer af Provinsaviserne maa kunne stilles paa Plads paa Hylderne i Løbet af temmelig kort Tid, og vil saa blive tilgængelige for Publikum paa Læsesalen. — Bogbinderværkstedet vil faa tre Opgaver. Først og fremmest maa den løbende Tilgang behandles. Et Eksemplar af den samlede aarlige Aflevering skal indbindes efter at være kollationeret, og saa snart det er muligt stilles til Publikums Raadighed. Reserveeksemplarerne (henholdsvis 2 og 1) skal indpakkes og opmagasineres paa en saadan Maade, at hver Pakke let kan findes. Dernæst skal der indbindes et Eksemplar af de københavnske Aviser indtil det Tidspunkt, naar den regelmæssige Aflevering til Avis-samlingen begynder. (En Del københavnske Aviser som Berlingske Tidende, Fædrelandet, Adresseavisen og nogle ældre Provinsaviser findes dog indbundne i Statsbiblioteket, ligesaa alle de københavnske Aviser fra c. 1900—1912.) Endelig skal alle de ældre Dubletter indpakkes og opmagasineres.

Jeg skal ikke gaa nærmere ind paa Bogbinderværkstedets Arbejdsplan. Det maa være tilstrækkeligt at gøre opmærksom paa, at Aviserne vil blive behandlede paa den Maade, der efter mange Aars Eksperimenteren, navnlig i Landsarkivet i København, har vist sig at være den mest praktiske og økonomiske. De Blade, der ventes at blive mest benyttet, indbindes solidest.

»Aflæggere« og Annonceblade behandles mere summarisk end rigtige Aviser. — To Spørgsmaal kunde jeg tænke mig vilde interessere eventuelle Brugere af Avissamlingen: Naar vil et indbundet Eksemplar af hele Avissamlingen være til Publikums Raadighed? og Hvor »hullet« vil dette Eksemplar være? Jeg kan ikke i dette Øjeblik give noget fyldestgørende Svar; men jeg kan dog sige, at der vil gaa Aar og Dag, før Samlingen bliver fuldt tilgængelig. I dette Øjeblik drives der Marketenderi i Bøsemagerhuset, og Depotbygningen er ikke fuldstændig rømmet; dog kan begge Bygninger tømmes med meget kort Varsel, naar der kommer en Ordre fra de militære Myndigheder. Naar det er sket — det ske snart — og Bygningerne er overtagne af Undervisningsministeriet, kan Arkitekten tage fat og licitere Murer- og Tømrerarbejdet bort^{*)}. Først naar Murere og Tømrere har underkastet begge Bygninger en Hovedreparation, har omdannet deres Indre og bygget Forbindelsesgangen, kan Snedkerne tage fat paa Opstilling af Reoler; Installation af Bogbinderi og Indretning af Læsesal kan finde Sted. Saa kan Indbindingen af den løbende Aflevering begynde, samtidig med at der tages fat paa Indflytningen af 250,000 Kilo ældre Aviser. Naar de er vel bragt i Hus, kan de indbundne Provinsaviser fra Landsarkiverne jo forholdsvis hurtig blive tilgængelige, og forhaabentlig lykkes det ogsaa at faa Fortsættelsen til at slutte op, saa der ikke paa noget Sted bliver et Hul, eller de nyeste Aargange ikke er indbundne. Med de ældre københavnske Aviser maa det i Følge Sagens Natur have lange Udsigter, det maa tage en Aarrække, før den store Mængde kan blive indbundne og opstillede. Man maa vel kunne sige, at de indbundne Provinsaviser fra Landsarkiverne og den løbende Aflevering af alle Aviser vil blive tilgængelig c. 1—1½ Aar efter, at Haandværkerne har taget fat; men det vil vare adskillige Aar, før der foreligger en tilgængelig Række af københavnske Aviser.

Om Samlingens Fuldstændighed kan jeg ikke oplyse meget udover det rent negative: den bliver ikke fuldstændig, navnlig

^{*)} I November 1916 er Licitationen foretaget.

ikke for den ældste Tids Vedkommende. Forholdet stiller sig vistnok gunstigt for Provinsaviserne. Der findes i Landsarkiverne fuldstændige Rækker af de allerfleste Blade. Som Eksempler paa ufuldstændige Rækker kan anføres:

I Landsarkivet i Viborg findes af:

Aarhus Stiftstidende	1821—28, 1832—1915,	udkom fra 1794
Hjørring Amtstidende	1845—49, 1851—1915	
Randers Amtsavis	1816 1821—1915,	udkom fra 1810
Ribe Stiftstidende	1821—1915,	udkom fra 1786
Viborg Stiftstidende	1821—1915,	udkom fra 1773

I Landsarkivet i Odense:

Fyns Stiftstidende	1821—1914,	udkom fra 1772
Nyborg Avis	1851—66, 1872—1914	
Svendb. Amtstidende	1842—44, 1847—49, 1853—1914	

I Landsarkivet i København:

Loll.-Fal. Stiftstidende	1823—1915,	udkom fra 1806
Frederiksborg Amtst.	1839—49, 1851—1915	

Som ovenfor anført vil der for Tiden før 1821 kun findes spredte Aargange. For Tiden fra 1821 til c. 1870 vil der hist og her findes Huller. Efter c. 1870 synes der ikke at være væsentlige Mangler, Det er muligt, at en Del af Hullerne kan udfyldes fra den uindbundne Dublet fra kgl. Bibliotek, der for Øjeblikket findes i Statsbiblioteket.

Af de ældre københavnske Blade (før 1902) haves kun det uindbundne Dubleteksemplar fra kgl. Bibliotek (nu i Statsbiblioteket). Det er vistnok temmelig mangelfuldt, og der haves ingen Reserver til at supplere det fra.

Da Antallet af Aviser ingenlunde er overvældende stort, vil der temmelig let kunne udarbejdes Katalog over dem; derimod vil der ikke blive Tale om under den foreslåede Virksomhedsplan at udarbejde Registre til enkelte af de vigtigere Aviser. At et saadant Arbejde ikke kan gøres, er let at forstaa, naar man kaster et Blik paa Avissamlingens Administrationsforhold.

Samlingen danner en selvstændig Institution, er ikke en

Afdeling af Statsbiblioteket, men »underlægges Overbibliotekaren for Statsbiblioteket, hvem det bibliotekariske Ansvar for Samlingens Ordning og Vedligeholdelse paahviler, ligesom Samlingens Økonomi og Regnskab skal henhøre under ham.« »Der stilles et mindre Beløb til hans Raadighed til bibliotekarisk Medhjælp ved Samlingens Bestyrelse,« men den egentlige Leder af den daglige Virksomhed bliver ikke en Bibliotekar, men en Bogbindermester, hvis Hovedarbejde maa blive Indbindingen, Pakningen og Anbringelsen af Aviserne. Naar han endvidere skal ekspedere Publikum paa Læsesalen og fungere som Portner for Bygningen, er det klart, at den Mand ikke faar Tid til at udarbejde Avisregistre.

Avissamlingen kommer til at ligge saa afsides, som det er muligt, naar den skal ligge indenfor Byens Grænser. Den er ved selve Beliggenheden beskyttet mod Oversvømmelse af tilfældige besøgende. Men den ligger dog ikke længere fra Alfavej — en halv Times rask Gang fra Banegaarden —, end at den med Lethed kan naas af enhver, der virkelig søger noget. I den lille Læsesal, hvis Vinduer vender ud til den øde Kasernegaard, vil man kunne arbejde uforstyrret af Larmen fra Byen ved Bakkens Fod, og meget værdifuldt historisk Stof, der er bleven gemt og glemt i Avisernes store Pulterkammer, vil kunne fremdrages af flittige Forskere.

Til Slut maa jeg maaske have Lov til at gøre opmærksom paa, at vi her staar overfor en hele Landet omfattende Institution, der ikke er bleven lagt i København. En Svale gør ingen Sommer; men efter min ringe Mening er det et Fremskridt, at man paa dette begrænsede Omraade har protesteret mod den Parole, der har lydt i over halvtredje hundrede Aar: alt, hvad der er fælles for hele Landet, skal samles i København.